Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Erikoissuunnittelija Ulla-Maija Liukko
Luontoratkaisut, Lajit

10.4.2024

SYKE/2024/742

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Viite: Ympäristövaliokunta 11.4.2024 klo. 10:00 E 9/2024 vp ja E 10/2024 vp/ Asiantuntijapyyntö

Asia: **Yhteiskuuleminen asioissa E 17/2024 vp ja E 18/2024 vp.**

Asia: E 17/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: E kirje suurpedot ennakkovaikuttaminen

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2024-AK-11775.pdf

Asia: E 18/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje, Bernin sopimuksen muuttaminen suden osalta

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2024-AK-11813.pdf

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selvityksistä.

Bernin sopimuksen muuttaminen suden osalta (E 18/2024 vp)

Ympäristöministeriön perusmuistion (EU/1380/2023-YM-2) mukaan komissio ehdottaa EU:n puolesta otettavaksi kannaksi Bernin yleissopimuksen pysyvän komitean kokoukseen, että suden suojelua lievennettäisiin siirtämällä susi yleissopimuksen liitteestä II (täysin rauhoitetut eläinlajit) liitteeseen III (suojeltavat eläinlajit). Edelleen muistioon on kirjattu, että: ”Suomi yhtyy komission näkemykseen siitä, että ehdotetut muutokset vaikuttavat asianmukaisilta, kun otetaan huomioon erityisesti kannan tilan nykyiset kehityssuuntaukset sekä se suojelun taso, jonka sopimuksen liitteen III mukainen lajien suojelujärjestelmä tarjoaa. Sopimuksen toiminnan ja toimeenpanon kannalta on oleellista, että liitteitä muutetaan tuoreimman tiedon mukaiseksi, jotta kansainvälisten suojelutoimien taso on perusteltu”.

Eurooppa

Bernin sopimuksen ensisijainen tavoite on uhanalaisten lajien ja niiden elinympäristöjen suojelu Euroopassa. Euroopan susikannan tilaa on arvioitu eri aluetasoilla (Eurooppa, osapopulaatiot, valtiot) IUCN:n uhanalaisuuskriteereillä ja -luokituksella sekä EU:n luontodirektiivin artikla 17 mukaisella suojelutason arvioinnilla.

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Susikannan tila vaihtelee eri puolilla Eurooppaa. Suden yhdeksästä, osin toisistaan erillisestä osapopulaatiosta elinvoimaisiksi on arvioitu vain kolme. Viisi ovat silmälläpidettäviä (lähellä uhanalaisuutta) ja yksi on luokiteltu uhanalaiseksi (Boitani ym. 2022). Ne EU:n jäsenvaltiot, jotka ovat tehneet oman kansallisen arviointinsa, kymmenen on luokitellut suden maassaan uhanalaiseksi, viisi silmälläpidettäväksi ja yksi elinvoimaiseksi (Blanco ym. 2023). Osa arvioinneista tosin kaipaa päivittämistä. Euroopan maantieteellisen alueen (ml. Venäjä) uhanalaisuusluokka sudelle on elinvoimainen (Boitani ym. 2023).

Luontodirektiivin artikla 17 velvoitteiden mukaan (EEA 2019) jäsenmaat arvioivat suden suojelutason omilta eliömaantieteellisilta alueiltaan eli yhtensä 39 suojelutason arviointia. Esimerkiksi Suomi on tehnyt arvion kahdelta eliömaantieteelliseltä alueelta alpiiniselta ja boreaaliselta. Eliömaantieteellisten alueiden tarkastelussa susi oli Euroopassa suotuisalla suojelutasolla 18 alueella ja epäsuotuisalla suojelutasolla 19 alueella. Kahden alueen suojelutasoa ei arvioitu (tuntematon).

Edellä kuvatun perusteella Suomen ympäristökeskus katsoo, että ei ole vielä syytä lieventää suden suojelua Euroopan tasolla eikä ajankohtaista muuttaa sutta Bernin sopimuksen liitteestä II liitteeseen III. Mikäli näin kuitenkin tehdään, tulisi huolehtia siitä, että siitä mahdollisesti seuraavat toimintatapojen muutokset eivät vaaranna Euroopan susikannan positiivista kehitystä ja lajin elpymisen eteen tehtyä menestyksekästä työtä.

Suomi

Suomen susikanta on 280 yksilöä, kun mukaan ei lasketa Venäjän kanssa yhteisiä laumoja. Luonnonvarakeskuksen (Heikkinen ym. 2023) raportin mukaan kannan koko on vaihdellut, mutta ollut kasvava vuodesta 2017 alkaen. Sen sijaan lajin geneettinen monimuotoisuus on laskenut Suomessa vuosien 1995–2018 aineiston perusteella (Mäntyniemi ym. 2023). Erityisesti riski sisäsiittoisuuteen on kasvanut maan lounaisosissa elävässä osapopulaatiossa. Vaikka Suomen susipopulaatiolla on ainakin potentiaalisesti yhteys Venäjän itäosien susipopulaatioihin (Boitani ym. 2022), geneettisen aineiston perusteella Suomeen tulee idästä riittämättömästi uusia, lisääntymisessään onnistuvia yksilöitä, jotta Suomen susikannan geneettisen monimuotoisuuden tila säilyisi tai parantuisi. Koska susien liikkumista rajoitetaan Suomen läpi Ruotsin puolelle, sama ongelma on ollut jo pitkään tunnettu Ruotsin ja Norjan populaatioissa.

Suden uhanalaisuusluokka on Suomessa toiseksi korkein eli erittäin uhanalainen (Hyvärinen ym. 2029), koska lisääntyvien yksilöiden määrä alittaa arviointikriteerien mukaisen 250 yksilön rajan. Suden luontodirektiivin mukainen suojelutaso on sekä Suomen boreaalisella että alpiinisella alueella epäsuotuisalla tasolla (EEA 2019).

Koska Suomella on varauma Bernin sopimuksen liitteestä II suden osalta eli sopimus ei ole suden osalta meillä voimassa, Suomen ympäristökeskus katsoo, että Suomen kannalta mahdollinen muutos ei suoraan aiheuttaisi muutosta suojelutilanteeseen Suomessa. Vaikutus tulee välillisesti, mikäli siitä seuraa muutoksia myös luontodirektiivin liitteisiin.

Susi ja muut suurpedot; ennakkovaikuttaminen (E 17/2024 vp)

Ympäristöministeriön perusmuistion (EU/1341/2023-YM-3) mukaan valtioneuvosto on linjannut E-kirjeessä (E 58/2023 vp) Suomen avaintavoitteet EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan vaikuttamiseksi, että Suomi edistää suurpetoja, erityisesti sutta, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa. Suomi kannattaa komission aloitetta suden suojelutarpeen arvioinnista ja pitää tärkeänä, että komissio tarkastelee suden suojelutarvetta luontodirektiivin osalta Bernin sopimukseen mahdollisesti tehtävien muutosten pohjalta.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Suomi katsoo myös, että komission tulisi suden ohella arvioida muiden suurpetokantojen – kuten esimerkiksi Suomen suotuisalla suojelun tasolla olevan karhukannan – suojelutarvetta. Suomi katsoo edelleen, että Suomessa esiintyvän karhukannan osalta on perusteltua tarkastella luontodirektiivin liitettä viimeistään vuonna 2025 tehtävän luontodirektiivin 17 artiklan mukaisen karhun suojelutason arvioinnin jälkeen. Edelleen muistion mukaan Suomi pitää tärkeänä, että komissio tarkastelee liitteiden muuttamistarvetta tieteellisen ja teknisen kehityksen valossa luontodirektiivin 19 artiklan edellyttämällä tavalla. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti suurpetopolitiikkaa on hoidettava tavalla, joka huomioi myös sosiaalisen kestokyvyn.

Suomen ympäristökeskus muistuttaa, että riippumatta siitä missä luontodirektiivin liitteessä laji on, jäsenmaalla on velvollisuus ylläpitää lajin suotuisaa suojelutasoa tai tehdä toimenpiteitä sen saavuttamiseksi (luontodirektiivin artikla 2). Liitteen V osalta tätä on vielä tähdennetty artiklassa 14 mahdolliseen hyödyntämiseen liittyen.

Perusmuistiossa viitataan metsästyksen merkitykseen mahdollisten karhuyksilöiden osalta, jotka ovat tottuneet liiaksi ihmisiin ja voisivat olla vaaraksi ihmisille. Tällainen tilanne on kuitenkin otettu huomioon ja sisällytetty luontodirektiivin artiklan 16c poikkeuksiin (yleinen turvallisuus) liitteen IV lajeille siinä tapauksessa, että ei ole muuta tyydyttävää ratkaisua. Kannanhoidollinen metsästys ei ole näissä tilanteissa välttämätöntä.

Tällä hetkellä susi ja ahma ovat Suomessa uhanalaisuusluokaltaan erittäin uhanalaisia, karhu silmälläpidettävä ja ilves elinvoimainen (Hyvärinen ym. 2019). Luontodirektiivin mukaisessa suojelutason arvioinnissa karhu ja ilves ovat suotuisalla suojelutasolla, mutta suden ja ahman suojelutaso on epäsuotuisa. Suden suojelutaso on epäsuotuisa koko maassa ja ahman boreaalisella alueella eli suurimmassa osassa Suomea ollen kuitenkin suojelutasoltaan suotuisa alpiinisella alueella (EEA 2020). Susi on poronhoitoalueella direktiivin liitteessä V vaikkakin alueella ilmoitetaan olevan vain 0–1 laumaa (Heikkinen ym. 2023). Suden metsästys on sallittua, mutta sillä edellytyksellä, ettei se vaaranna lajin suojelutasoa. Tilanne on luontodirektiivin velvoitteisiin verrattuna ristiriitainen (suotuisan suojelutason määritelmän mukaan, luontodirektiivi artikla 1(i), lajin luontainen levinneisyysalue ei saisi pienetä eikä populaation tila heiketä).

Hallitusohjelman mukaisesti suurpetopolitiikkaa on hoidettava tavalla, joka huomioi myös sosiaalisen kestokyvyn. Suomen ympäristökeskus huomauttaa, että luontodirektiivi antaa tähän nykyisinkin mahdollisuuden eli luontodirektiivin artiklan 16 poikkeamismahdollisuudet (luontodirektiivin artiklan 2 viittaa tähän; tämän direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä otetaan huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet). Näiden käyttöä tulisi Suomen ympäristökeskuksen mielestä edelleen jatkaa niissä tilanteissa, joissa sosiaalinen kestokyky näin perustellusti edellyttää. Sosiaalisen kestävyyden osalta tulee myös jatkaa esim. meneillään olevan SusiLIFE-hankkeen kaltaista työtä (SusiLIFE).

Hallitusohjelman mukaan sellaisten lajien metsästys tulee mahdollistaa, joista on haittaa luonnolle ja ihmiselle. Suurpedot saalistavat sekä kilpailevat muiden lajien kanssa ja niillä on sitä kautta oma paikkansa ja merkityksensä ekosysteemeissä, mutta niiden aiheuttamaa haittaa luonnolle on hankala nähdä. Sen sijaan suurpetojen ja ihmisten kohtaaminen voi aiheuttaa taloudellisia haittoja ja rasittaa sosiaalista kestokykyä. Perusmuistiosta ei tule esille taloudellisten vaikutusten osalta eikä muutenkaan, onko Suomi panostanut riittävästi ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin. Toisaalta karhujen osalta vahingot ovatkin perusmuistion mukaan kohtuullisen vähäisiä. Asiakirjat eivät täsmennä vahinkoasiaa ahman ja ilveksen osalta ja jääkin niiden osalta epäselväksi, miksi Suomi haluaisi niiden suojelutasoa muuttaa.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Lausunnon ovat valmistelleet erikoissuunnittelija Ulla-Maija Liukko, kehittämispäällikkö Minna Pekkonen ja erikoissuunnittelija Marita Arvela

Viitteet

Blanco J.C. & Sundseth K (2023). The situation of the wolf (Canis lupus) in the European Union – An In-depth Analysis. A report of the N2K Group for DG Environment, European Commission.

Boitani L. ym. (2022). Assessment of the conservation status of the Wolf (Canis lupus) in Europe. Document prepared for the Convention on the Conservation of European Wildlif and Natural Habitats by Large Carnivore Initiative for Europe, a Specialist Group of the IUCN Species Survival Commission, with assistance of the Istituto Ecologia Applicata, Roma.

Boitani, L., Phillips, M. & Jhala, Y. 2023. Canis lupus (amended version of 2018 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2023: e.T3746A247624660. https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2023-1.RLTS.T3746A247624660.en. Accessed on 09 April 2024.

European Environment Agency (EEA) 2020. Article 17 web tool on biogeographical assessments of conservation status of species and habitats under Article 17 of the Habitats Directive. https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/ [Viitattu 30.11.2023.]

Heikkinen, S., Valtonen, M., Johansson, H., Helle, I., Herrero, A., Mäntyniemi, S. & Kojola, I. 2023. Susikanta Suomessa maaliskuussa 2023. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 70/2023. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 120 s. https://jukuri.luke.fi/handle/10024/553603

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s. http://hdl.handle.net/10138/299501

Mäntyniemi, S., Valtonen, M., Helle, I., Johansson, H., Ponnikas, S., Nivala, V., Harmoinen, J., Herrero, A., Heikkinen, S., Kvist, L., Aspi, J., Kojola, I. & Holmala, K. 2022. Suomen susikannan suotuisan suojelutason viitearvojen määrittäminen: Loppuraportti 2022. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 80/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 147 s. https://jukuri.luke.fi/handle/10024/552242

Jakelu: YmV@eduskunta.fi
Kopio: kirjaamo@syke.fi